

Ordnance Survey
Arolwg Ordnans

Polisi enwau Cymraeg

Polisi ar gofnodi Enwau Cymraeg yn nata yr Arolwg Ordnans

Perchnogaeth

Cadeirydd Bwrdd y Gronfa Ddata Ddaearyddol Genedlaethol (Cyfarwyddwr Gweithrediadau) yw perchennog y ddogfen hon.

Hanes newid y ddogfen

Fersiwn	Dyddiad	Crynodeb o'r newidiadau
Fersiwn 1.0a	Chwefror 2015	Drafft cyntaf
Fersiwn 1.0b	Chwefror 2015	I'w adolygu
Fersiwn 1.0	Mehedin 2015	Cyhoeddiad cyntaf
Fersiwn 1.1	Awst 2016	Mân ddiwygiadau

Cyfeiriad cyswllt

Ar gyfer unrhyw ymholiadau ynglŷn â chynnwys y ddogfen hon, a wnewch chi gysylltu â Rheolwr Cynhyrchu yr Arolwg Ordnans yng Nghymru trwy Wasanaethau Cwsmeriaid yr Arolwg Ordnans.

Nodau masnachu

Mae'r Arolwg Ordnans, Ordnance Survey a symbol OS yn nodau masnachu yr Arolwg Ordnans, sef asiantaeth mapio Prydain.

Adran

- 1 Cyflwyniad tudalen 4
- 2 Cwmpas tudalen 4
- 3 Egwyddorion cyffredinol wrth drafod enwau Cymraeg tudalen 5
  - 3.1 Bydd yr Arolwg Ordnans yn:
  - 3.2 Nod yr Arolwg Ordnans:
- 4 Ffynonellau awdurdodol tudalen 5
  - 4.1 Bydd yr Arolwg Ordnans yn:
  - 4.2 Ni fydd yr Arolwg Ordnans yn:
- 5 Casglu a chofnodi gwybodaeth tudalen 5
  - 5.1 Bydd yr Arolwg Ordnans yn:
  - 5.2 Ni fydd yr Arolwg Ordnans yn:

Atodiad

Atodiad A tudalen 6

Hierarchaeth enwau

A.1 Yr amgylchedd naturiol

A.2 Amgylchedd gwneud

A.3 Amgylchedd gweinyddol

Atodiad B tudalen 7

Geirfa

Atodiad C tudalen 7

Dogfennau cysylltiedig

1 Cyflwyniad

Mae'r ddogfen polisi enwau Cymraeg hon yn rhan o bolisi enwau corfforaethol yr Arolwg Ordnans (ninnau, ein), sy'n gofyn am ddefnyddio ymagwedd gyson ar draws pob un o'n cynhyrchion mapio.

Gwelwyd newid mawr dros y blynyddoedd diwethaf yn y defnydd o'r Gymraeg o ganlyniad i Ddeddf yr Iaith Gymraeg a Mesur y Gymraeg. Erbyn hyn, mae'r Gymraeg yn cael ei haddysgu ym mhob ysgol ledled y wlad. Yn sgil y trawsnewid hwn, mae ymwybyddiaeth wedi cynyddu ynglŷn ag enwau Cymraeg ar fapiau'r Arolwg Ordnans, ac mewn rhai achosion, cafwyd cais i enwau gael eu dangos ar ein mapiau yn Gymraeg yn ogystal â Saesneg

Mae ein harchif enwau wedi cael ei ddatblygu dros gyfnod hir gan ddefnyddio tystiolaeth weledol ac awdurdodol a gasglwyd â llaw. Er mwyn parhau i gynnal hygyrdd y cynhyrchion presennol a'n gallu i fodloni'n llawn anghenion marchnadoedd mynegai daearyddol y dyfodol, mae angen i ni sicrhau bod ein polisi casglu a chynnal enwau yn ymatebol i orograffeg newidiol a defnydd lleol.

Mae cwsmeriaid yn gynyddol yn defnyddio cyfuniadau o'n cynhyrchion. Mae hyn wedi amlygu'r ffyrdd y gall sillafiad a diffiniad enw amrywio. Mae'n ddisgwyliad rhesymol y dylai gwybodaeth enwau fod yn gyson ar draws ein hystod cynhyrchion. Bydd tynnu anghysondebau enwau oddi ar ein cronfeydd data ac amlygu ffynonellau awdurdodol yn symleiddio gwaith cynnal ac yn lleihau costau.

At y diben hwn, mae'r ddogfen polisi yn diffinio'r rhesymwaith, y prosesau a'r gweithdrefnau i'w dilyn wrth gasglu a disgrifio enwau Cymraeg, lle cânt eu defnyddio'n gyffredin, ar ein mapiau a'n cynhyrchion.

2 Cwmpas

Mae'r ddogfen polisi hon yn ymwneud â defnyddio a diffinio enwau, gan ddefnyddio'r system sillafu Cymraeg ar ein mapiau a'n cynhyrchion.

Mae'r defnydd o'r term enwau yn y ddogfen hon yn berthnasol i enwau priod yn unig, er enghraifft, Aberdyfi, nid enwau disgrifiadol, er enghraifft, grid gwartheg.

3 Egwyddorion cyffredinol wrth drafod enwau Cymraeg

3.1 Bydd yr Arolwg Ordnans yn:

- cefnogi Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 a Mesur Iaith Gymraeg (Cymru) 2011, ill dau â'r nod o hyrwyddo a hwyluso defnyddio Cymraeg ledled Cymru;
- ymdrechu i gyflawni cysondeb o ran diffinio enwau ym mhob cyfres o fapiau ac ar draws ei ystod o gynhyrchion;
- cydnabod pob un o'r 29¹ o lythrennau'r wyddor Gymraeg a'r llythrennau acennog sy'n cyd-fynd â nhw, ond yn cadw'r hawl i gofnodi llythrennau deugraff fel dwy lythyren ar wahân, yn y Gronfa Ddata Ddaeryddol Genedlaethol (NGD);
- sicrhau bod defnydd a thystiolaeth gyffredin a ddarperir trwy ffurf hanesyddol yn cael eu hystyried wrth bennu sillafiad a/neu ddiffiniad o enw; ac
- ceisio cael awdurdod priodol, trwy gorff gosod safonau a dderbynnir yn eang, i ddiffinio enwau Cymraeg ond, yn achos anghytundeb, cadw golygyddiaeth derfynol i sicrhau mapiau a chynhyrchion sy'n dderbyniol o ran cartograffeg.

3.2 Nod yr Arolwg Ordnans:

- ni fydd yr Awdurdod ar gyfer enwau Cymraeg; neu
- ni fyddwn yn newid i'r Gymraeg unrhyw enwau sydd wedi cael eu Seisnigeiddio ar awdurdod unrhyw unigolyn unigol.

4 Ffynonellau awdurdodol

4.1 Bydd yr Arolwg Ordnans yn:

- ennill consensws ar ffurf a sillafiad derbyniol enwau Cymraeg, trwy Gomisiynydd y Gymraeg.

4.2 Ni fydd yr Arolwg Ordnans yn:

- derbyn dehongliad unrhyw unigolyn unigol wrth ystyried enwau Cymraeg, lle gall fod gwrthdaro gyda'n sillafiad neu'n fersiwn ni.

5 Casglu a chofnodi gwybodaeth

5.1 Bydd yr Arolwg Ordnans yn:

- casglu a chofnodi enwau Cymraeg os ydynt yn cael eu defnyddio'n gyffredin o dan y rheolau a ddiffinnir yn Atodiad A;
- os yw'r enwau Cymraeg a Saesneg wedi cael eu cofnodi o dan y rheolau yn Atodiad A, rhoi statws cyfartal i'r Gymraeg a'r Saesneg trwy ddiffinio'r enw yn yr un math a maint o ffont. Gall hyn fod yn amodol ar gyfyngiadau ffisegol y broses cartograffeg a graddfa'r map;²
- anelu at gyflawni cysondeb o ran sillafu lle mae nodweddion naturiol yn rhannu'r un ffurf o enw, hynny yw, afon, llyn a mynydd;
- diweddarau ei fapiau yn unol â'i bolisiau adolygu penodol; ac
- anelu at gyflawni cysondeb ar draws ei holl fapiau.

5.2 Ni fydd yr Arolwg Ordnans yn:

- gosod enwau dwyieithog ar nodweddion a gynhwysir yn yr amgylchedd naturiol fel y'i diffinnir yn Atodiad A.1, ond ar gyfer prif nodweddion; neu
- cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg, nac o'r Saesneg i'r Gymraeg, i lwyddo i gael 100% o enwau dwyieithog.

¹ Ffynhonnell: Comisiynydd y Gymraeg.

² Fel arfer, bydd y testun yn cael ei osod, gyda'r Gymraeg cyn y Saesneg, ond gall hyn amrywio o gynnrych i gynnrych, a gall amrywio o fewn y cynnyrch ei hun.

Atodiad A Hierarchaeth enwau

Mae pob enw yn y Gronfa Ddata Ddaearyddol Genedlaethol yn cael eu cynnwys yn un o'r tri o brif gategoriâu isod:

A.1 Yr amgylchedd naturiol

Dylid ceisio cael cysondeb a, lle mae nodweddion naturiol, er enghraifft, afon, llyn neu fynydd, yn rhannu'r un enw, dylai'r sillafiad fod yr un peth.

Lle bônt ar gael, bydd enwau deuol yn cael eu casglu i'w cynnwys o fewn yr NGD ar yr amod bod y ddau yn cael eu defnyddio, ac mai'r rhain yw'r ffurf dderbyniedig yn lleol a/neu yn hanesyddol. Am resymau gofod prin, dim ond prif nodweddion fydd â thestun cartograffeg yn y ddwy iaith. Ystyrir mai prif nodweddion yw mynyddoedd mawr, ynysoedd, pentiroedd, ardaloedd môr ac ati.

Nodwedd	Awdurdod ar gyfer arweiniad	Enghreifftiau	Ddeuol Testun Cartograffig?
Ynysoedd	Mapiau hanesyddol	Ynys Môn / Isle of Anglesey	Ydw
Mynyddoedd	a defnydd lleol a/neu	Yr Wyddfa / Snowdon	Ydw
Pentiroedd	Gomisiynydd y Gymraeg	Pwynt Llanbadrig / Llanbadrig Point	Nac oes
Creigiau		Adda ac Efa / Adam and Eve	Nac oes
Afonydd	Mapiau hanesyddol	Afon Hafron / River Severn	Ydw
Ardaloedd môr	a defnydd lleol a/neu	Bae Aberdaron / Aberdaron Bay	Nac oes
	Gomisiynydd y Gymraeg		

A.2 Amgylchedd gwneud

Mewn amgylchedd gwneud, bydd enwau deuol yn cael eu dangos os ydynt ar gael yn y lleoliad, a lle mae gan y fersiynau awdurdod priodol.

Os oes ar gael, bydd enwau deuol yn cael eu casglu i'w gynnwys yn y Gronfa Ddata Ddaearyddol Genedlaethol. Fodd bynnag, os yw lle'n gyfyngedig am resymau cartograffeg, rhoddir ffafriaeth i'r diffiniad Saesneg yn unig.

Cynnwys enwau deuol lle cânt eu defnyddio:

Nodwedd	Tystiolaeth/Awdurdod ar gyfer arweiniad	Enghreifftiau
Trefi	Plac / Awdurdod lleol a/neu Gomisiynydd y Gymraeg	Abertawe/Swansea
Enwau ffyrdd a strydoedd	Plac/awdurdod lleol	Heol y Frenhines/Queen Street
Enwau adeiladau	Plac/perchennog	
Coedwigoedd (gwneud)	Plac/Y Comisiwn Coedwigaeth neu'r	
Mân enwau eraill	perchennog	
	Plac/perchennog	

A.3 Amgylchedd gweinyddol

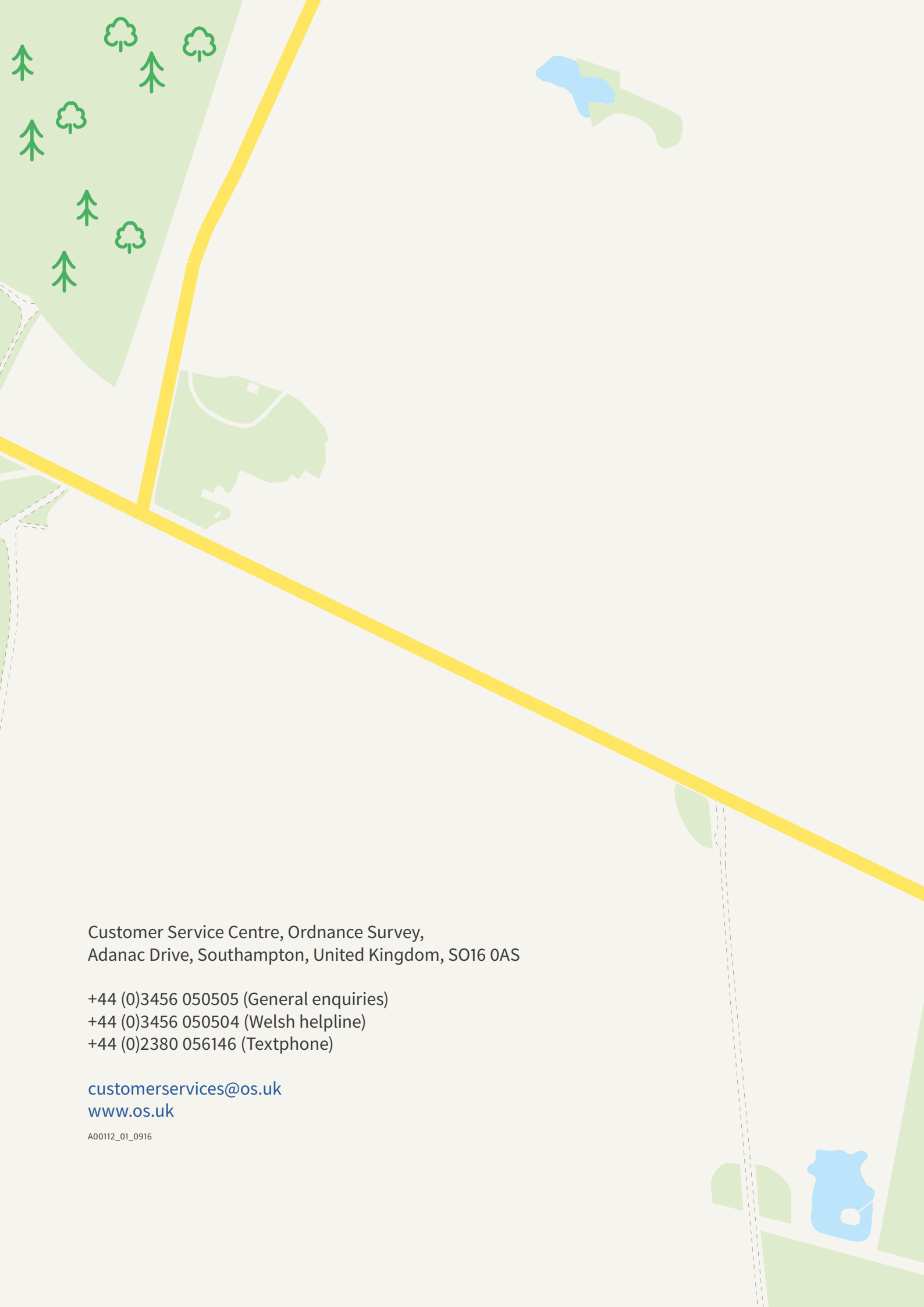
Bydd enwau deuol yn cael eu cofnodi ar gyfer awdurdodau unedol. Bydd yr holl enwau gweinyddol eraill yn cael eu cofnodi yn Saesneg yn unig.

Atodiad B Geirfa

Tymor	Diffiniad
Enw priod	Enw priod yw'r enw a roddir i nodwedd, adeilad neu le, i'w wahaniaethu oddi wrth nodweddion neu leoedd o natur debyg. Er enghraifft, Castell Conwy.
Enw disgrifiadol	Yr enw a roddir i nodwedd, fel blwch postio, carreg filltir neu flwch ffôn, sy'n disgrifio natur y nodwedd.
Deugraff	Llythyren sy'n cynnwys dwy lythyren gysylltiedig. Yn y Gymraeg, mae 8 lythyren ddeugraff.
Y Gronfa Ddata Ddaeryddol Genedlaethol (NGD)	Cronfa ddata sy'n cynnwys data sy'n ymwneud â nodweddion a ffiniau ffisegol ar arwyneb y wlad.
Amgylchedd gwneud	Gwrthrychau a nodweddion sydd wedi cael eu creu gan weithgarwch dynol, gan gynnwys yr amgylchedd adeiledig.
Amgylchedd naturiol	Gwrthrychau a nodweddion sydd wedi cael eu creu o ganlyniad i weithgarwch naturiol (heb fod yn ddynol).

Atodiad C Dogfennau cysylltiedig

- Geobase-04 Yr Arolwg Ordnans: Canllaw Cipio Data.

Customer Service Centre, Ordnance Survey,
Adanac Drive, Southampton, United Kingdom, SO16 0AS

+44 (0)3456 050505 (General enquiries)

+44 (0)3456 050504 (Welsh helpline)

+44 (0)2380 056146 (Textphone)

customerservices@os.uk

www.os.uk

A00112_01_0916

